Tarih Okulu Dergisi (TOD)
Aralık 2016
Yıl 9, Sayı XXVIII, ss. 523-540.

Journal of History School (JOHS)
December 2016
Year 9, Issue XXVIII, pp. 523-540.

DOI No: http://dx.doi.org/10.14225/Joh997

ORTAOKUL 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YÖNETİM BİÇİMLERİ KAVRAMLARINA YÖNELİK ALGILARININ KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ ARACILIĞIYLA TESPİTİ

Yusuf İNEL[*]
Cüneyit AKAR
Servet Suna ÜZTEMUR

Özet

Bu araştırmanın amacı ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını kelime ilişkilendirme testi (KİT) aracılığıyla belirlemektir. Tarama modeline göre desenlenen araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılı Manisa ili Yunusemre ilçesindeki resmî bir ortaokulun 8. sınıfında okuyan ve kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla seçilmiş 150 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilere yönetim biçimlerini içeren yedi anahtar kavram verilerek bunlara yönelik KİT uygulanmıştır. Elde edilen bulgular betimsel analize tabi tutularak frekans tablolarına dönüştürülmüştür. Öğrencilerin bilişsel yapılarını ortaya koymak amacıyla frekans tablolarından kavram ağları oluşturulmuştur. Kavram ağlarından elde edilen bulgulara göre öğrencilerin yönetim biçimlerine ilişkin anahtar kavramlarla en sık ilişkilendirdikleri kelime ‘’yönetim‘‘ olmuştur. Yönetim kelimesini sırasıyla: halk, özgürlük, Atatürk, kral ve padişah cevap kelimeleri izlemiştir. Araştırma kapsamındaki yedi anahtar kavramın ilişkilendirildikleri kelimeler ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Ayrıca, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerinden biri olan KİT'lerin sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Bilgiler, Kelime İlişkilendirme Testi, Yönetim Biçimleri, Bilişsel Yapı*

[*] Yrd. Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

8th Students' Perceptions Towards Administration Types: Revealing Their Cognitive Sturctures via Word Association Test

Abstract

The purpose of this study is to investigate 8th students' cognitive structures toward concepts of administration types through Word Assocation Test. The survey model was employed and the study group consists of 150 8th students chosen from convenience sampling and studying at a public shool in Yunusemre town, Manisa province. Word association test including seven key concepts about administration types were given to students. The data were analyzed descriptively and converted to frequency tables. Concept networks were formed using frequency tables in order to reveal students' cognitive structures. The findings obtained from concept networks show that 'administration' is the most frequent word that students associated with key concepts of administration types. Then, it follows respectively public, freedom, Atatürk, king, and padishah. In the context of study, responsive words which students associated with seven administration types were elaborately introduced. One of complementary mesaurement and assessment techniques, the usage of Word Association Tests (WAT) of in Social studies education has been suggested.

Key words. *Social Studies, Word Association Test, Administration types, Cognitive structures*

1. Giriş

Küreselleşen dünyada insan ilişkileri her geçen gün daha da karmaşık bir yapıya dönüşmekte ve bireylerin topluma uyum sağlamaları zorlaşmaktadır. Bu duruma paralel olarak bireyin üst düzey düşünme becerilerini geliştirerek, toplumsallaşmasını ve sorumluluk sahibi iyi birer vatandaş olmasını kendisine amaç edinen sosyal bilgilerin dersinin önemi her geçen gün artmakta ve okulların misyonu ve eğitim sistemlerinin yapısı çağın şartlarına uygun olacak şekilde güncellenmektedir. Bu yenilenme süreci kendisini en çok eğitim programlarında göstermiştir. Yeni eğitim programlarının 2005 yılında hayata geçirilmesiyle birlikte öğrencilerden beklenen hedef davranışlar değişmekte ve bilginin ezber kalıplar halinde öğrenilmesinden ziyade; edinilen bilgilerin davranışa dönüştürülerek günlük hayatta yeni durumlarda kullanılmasına önem verilmektedir. Sosyal bilgiler, okul ve toplum arasında bağ kurarak öğrencilerin üyesi oldukları toplumsal yapıyı daha iyi anlamalarını sağlamaktadır (Beddoe ve ark., 2002). Yukarıda da belirtildiği üzere, bireyin toplumsallaşmasında önemli bir yere sahip olan sosyal bilgiler dersinin içeriği de teknolojik gelişmeler ve küresel sorunlar

bağlamında yeniden ele alınarak, kavram öğretiminin önemi vurgulanmıştır. Zira, Ata (2012, s. 34-35)'inde belirttiği gibi sosyal bilgiler programının temel yaklaşımı sadece tarih ve coğrafya bilimlerinin elde ettiği sonuçları öğretmek değil, aynı zamanda değer, kavram ve becerilerle donanmış, bilgiyi hafızaya kaydetmekten ziyade, üreten ve kullanan aktif vatandaş yetiştirmektir.

Sosyal bilimlerin disiplinlerarası bir anlayışla okullarda öğretilmesi amacıyla ortaya çıkan sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin içeriğini barındıran zengin bir kavram dağarcığına sahiptir. Lakin, geniş kapsamlı ve karmaşık olmasının yanı sıra birçok sözel kavramın kesin bir tanımının yapılamaması gibi nedenler dolayısıyla kavramların öğrenilmesi ve öğretilmesi zorlaşmaktadır (Kurt ve Ekici, 2013, s. 888; MEB, 2006). Öğrenmenin daha kalıcı bir hale gelerek, bilginin transfer edilebilmesi ve yeni üretilecek bilgiye temel oluşturabilmesi, bireyin zihninde daha önceden oluşturduğu ön bilgiler ile yeni karşılaştığı bilgilerin etkileşim halinde anlamlı ve tutarlı bir bütün oluşturmasına bağlıdır. Bu noktada kavramların doğru öğrenilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Zira, eski bilgi ile yeni bilgi arasında bağ kurma sürecinde kavramlar önemli bir rol üstlenmektedir. Dahası, birey, doğumdan itibaren çevresiyle etkileşim haline girerek birçok nesne ve olay ile karşılaşır. Bu uyarıcıları anlamlandırabilmesi ve zihninde sınıflandırması kavramlar sayesinde olur. Kavramlar bilgileri gruplandırarak insanın zihnini daha etkin kullanmasına ve ayrıntılar içinde boğulmadan daha fazla bilgi öğrenebilmesine olanak sağlar. Kavramlarla ilgili yaşantılar ve bu yaşantılar sonucunda oluşan deneyimlerin sayısı ne kadar çoksa, kavramların kategorize edilmesi o kadar kolay olur ve kavram bizim için o kadar anlamlı olur. Dolayısıyla kavramların oluşmasında deneyimler, etkileşimler ve yaşantılar önemli bir yer tutar (Ayas ve ark., 2005; Şeker, 2010). Kavramlar, soyut bir özelliğe sahiptirler ve dış dünyada değil; bireyin düşünce sisteminde yer alırlar. Kavram öğretiminde, bireyin bilişsel yapısının dikkate alınması bu açıdan önem kazanmaktadır. Zira, öğrencilerin kavramlara yönelik bilişsel yapıları, dikkat aşamasından uzun süreli hafızaya bilgilerin kaydedilmesini kapsayan bir süreçten etkilenmektedir. Uzun süreli bellekte depolanan kavramların, birbirleriyle münasebetiyle bireylerin bilişsel yapıları şekillenmektedir. Buna göre anlamlı öğrenmenin meydana gelmesi için kavramların birbiriyle olan ilişkilerinin bilinmesi ve uzun süreli belleğe bilginin depolanması sürecinde kavramların salt tanımlarından ziyade anlamsal bağlarının öğrenilmesi önemlidir (Kurt ve Ekici, 2013).

Geleneksel kavram öğretiminde, öğrenciye kavramın sözel bir tanımı yapılarak kavramın tanımlayıcı ve ayırt edici nitelikleri belirtilir (MEB, 2006). Bu anlayışın bir sonucu olarak da öğrencilerin bilişsel yapılarının, kavrama düzeylerinin ve kavramlar arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasında yeni yöntem ve teknikler ortaya çıkmıştır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme dâhilinde yer alan bu tekniklerin temel amacı, öğrencilerde anlamlı öğrenmeyi meydana getirerek öğrencilerin zihinsel yapısıyla dış dünyadaki olaylar arasındaki uyumu ya da farklılıkları ortaya koymaktır. Bu tekniklere anlam çözümleme tabloları, kavram ağları, kavram haritaları, yapılandırılmış grid, anoloji, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkilendirme testi vb. örnek gösterilebilir (Bahar, 2003; Bahar ve ark., 2006; Ercan ve ark., 2010; MEB, 2006).

Bu araştırmanın kapsamı dâhilinde yer alan kelime ilişkilendirme testi (KİT): öğrencilerin bilişsel yapılarını ve kavram ağlarını ortaya koyan uzun süreli hafızadaki kavramlar ve bilgiler arasındaki ilişkinin yeterliliğini saptamaya yarayan bir tekniktir (Bahar ve ark., 1999; Bahar ve Özatlı, 2003). KİT tekniği, kavramsal ilişkileri ortaya koymasının yanı sıra bilimleri ve durumları anlayabilmek amacıyla da kullanılabilmektedir (Çardak, 2009; Eren, 2012). İlgili alanyazın incelendiğinde KİT'lerin, öğrencilerin bilişsel yapılarının, (Bahar ve ark., 1999; Deveci ve ark., 2014; Işıklı ve ark., 2011; Kaya ve Akış, 2015; Özatlı ve Bahar, 2010; Polat, 2013; Tongaç, 2006) kavramsal değişimlerinin, (Hastürk, 2013; Nakiboğlu, 2008) ve kavram yanılgılarının (Bahar ve Özatlı, 2003; Ercan ve ark., 2010; Keskin ve Örgün, 2015; Kurt, 2013; Kurt ve Ekici, 2013; Şimşek, 2013) tespit edilmesi amacıyla kullanıldığı görülmektedir. KİT araştırmalarının çoğunun fen bilimlerinde yoğunlaşmasına karşılık, sosyal bilgiler ile ilişkili çok az sayıda çalışma yer almaktadır.

Yapılan araştırmalara bakıldığında; Deveci ve arkadaşları (2014) sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına yönelik Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına KİT uygulamışlardır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adayları sosyal bilgilere yönelik daha fazla kavramsal bilgiye sahip olmalarına karşın, sosyal bilimler kavramında fazlaca kavram yanılgısına düştükleri, sosyal Bilgilere yönelik en fazla tekrar edilen kavramın vatandaşlık olduğu; sosyal bilimlere yönelik en çok kullanılan kavramın "tarih" olduğu ve her iki kavram için tekrar edilen kavramların ise tarih, beceri, toplum, değerler, sosyal katılım, coğrafya ve kültür olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Alanda yapılan bir diğer araştırma ise Aydemir (2014) tarafından kaleme alınmıştır. 7. sınıf sosyal bilgiler dersi "Ülkemizde Nüfus" ünitesinde geçen nüfus, nüfus yoğunluğu, vatandaş, tarım, ekonomi, göç, kentleşme, yerleşme, kasaba, il, ilçe, büyükşehir, ulaşım ve köy kavramlarına ilişkin öğrenci algıları ve kavram yanılgılarını KİT aracılığıyla belirlenmeye çalışan araştırmacı, çalışma sonunda öğrencilerin ilgili kavramlara yönelik algılarının ve yanılgılarının bireysel farklılıklara göre değiştiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmalara bir diğer örnek ise Işıklı ve arkadaşları (2011), tarafından Atatürk ilkelerine yönelik KİT veri toplama aracı ile gerçekleştirilen çalışmadır. Uşak Üniversitesi Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının örneklemini oluşturduğu araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının en çok Atatürk, halk, adalet ve özgürlük kavramlarını tekrar ettiği; aynı zamanda devletçilik ve milliyetçilik ilkelerinde kavram yanılgısına düştüğü tespit edilmiştir.

Yukarıda dile getirilen araştırmalardan farklı olarak bu araştırmada, ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapıları kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan yönetim biçimleri (cumhuriyet, monarşi, egemenlik, teokrasi, demokrasi, oligarşi ve meşrutiyet) kavramları ortaokul beşinci sınıftan itibaren giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeylerinde sosyal bilgiler öğretim programlarında yer almaktadır (MEB, 2006; MEB, 2005). Sosyal bilgiler öğretim programlarına göre her bir kavramın hangi düzeyde verileceği Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarındaki Yönetim Biçimleri Kavramlarının Öğrencilere Öğretilme Düzeyleri

KAVRAMLAR	**5. sınıf**	**6. sınıf**	**7. sınıf**
Cumhuriyet	⊙	◎	◎
Monarşi	-	○	⊙
Egemenlik	⊙	◎	◎
Teokrasi	-	○	-
Demokrasi	⊙	◎	◎
Oligarşi	-	○	⊙
Meşrutiyet	-	○	⊙

○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir; ⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir; ◎ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir (MEB, 2005).

Araştırma kapsamındaki yönetim biçimleri kavramlarının birbirleriyle sıkı bir ilişki içinde oldukları düşünüldüğünde, öğrencilerin bu kavramlara yönelik bilişsel yapılarının belirlenerek aralarındaki kavramsal bağların ortaya konulması önemli görülmektedir. Öğrencilerin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapılarının tespit edilmesiyle ilgili alanyazında herhangi bir araştırmaya rastlanamamış olması, bu çalışmanın özgünlüğünü ortaya çıkarmaktadır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin yönetim biçimleri kavramlarına ilişkin bilişsel yapılarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırma, tarama modeline göre desenlenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 öğretim yılı Manisa ili Yunusemre ilçesindeki resmî bir ortaokulun 8. sınıfında okuyan 150 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada 8. sınıf öğrencilerinin seçilme sebebi, çalışma kapsamındaki yönetim biçimi kavramlarının tamamını daha önceki yıllarda öğrenmiş olmalarıdır. Öğrencilerin seçiminde, kolay ulaşılabilir durum örneklemesinden yararlanılmıştır. "Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi, çoğu zaman araştırmacıların diğer örnekleme yöntemlerini kullanma fırsatının olmadığı durumlarda kullanılır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 141).

2.3. Verilerin toplanması

Araştırmada, verileri toplamak amacıyla KİT kullanılmıştır. Araştırma kapsamındaki yönetim biçimi kavramları, anahtar kavram olarak belirlenerek her biri tek sayfaya gelecek şekilde ölçme aracı hazırlanmıştır. Ölçme aracının bir sayfası aşağıda örnek olarak gösterilmiştir.

Meşrutiyet …….

Meşrutiyet …….
Meşrutiyet …….
Meşrutiyet …….
Meşrutiyet …….

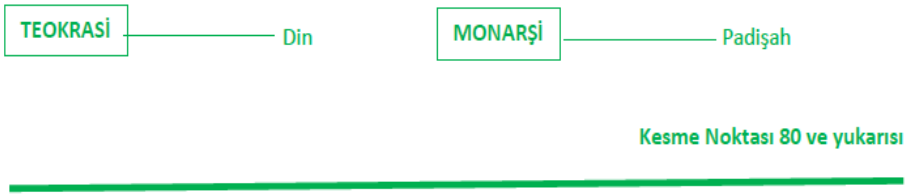
Uygulamaya başlamadan önce öğrencilere KİT hakkında bilgiler verilmiş ve ölçme aracının ilk sayfasında yönerge hazırlanmıştır. Öğrencilerin zincirleme cevap yazma riskini ortadan kaldırmak amacıyla her bir anahtar kavram alt alta yazılmıştır (Bahar ve Özatlı, 2003, s. 77). Uygulamalar bizzat araştırmacılar tarafından yapılmış. Her bir anahtar kavram için bir dakika süre verilerek öğrencilerden bu süre içerisinde beş adet anahtar kavramla ilgili olduğunu düşündükleri kelimeleri yazmaları istenmiştir. Bir dakikalık sürenin bitiminde diğer anahtar kavrama geçilmesi sağlanmış, bu sayede her bir anahtar kavram öğrencilere eşzamanlı uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlenmesi

KİT aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analize tutulmuş ve her bir anahtar kavram için tekrarlanma sıklığını gösteren frekans tablosu hazırlanmıştır. Frekans tablosunun daha anlamlı bir hal alması açısından kavram ağı oluşturulmuştur. Öğrencilerin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapılarının daha net ortaya konması amacıyla Bahar ve arkadaşları (1999) tarafından önerilen kesme noktası tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte KİT'te en fazla yanıtlanan kelimenin üç-beş sayı aşağısı kesme noktası kabul edilir. Yanıt frekansının üzerinde bulunan bu yanıtlar, ilk bölüme yazılır. Sonrasında kesme noktası belli aralıklarla aşağıya çekilir (Bahar ve Özatlı, 2003, s. 77). Kesme noktasında 70-79 arasında gösterilen kavramlar, öğrencilerin bu kavramları 70-79 arasında yanıtladığı anlamına gelmektedir. Mevcut araştırmada kesme noktası 20 ve yukarısı alınmış, 20'nin aşağısında kalan cevap kelimeler kavram ağına dâhil edilmemiştir.

3. Bulgular ve Yorum

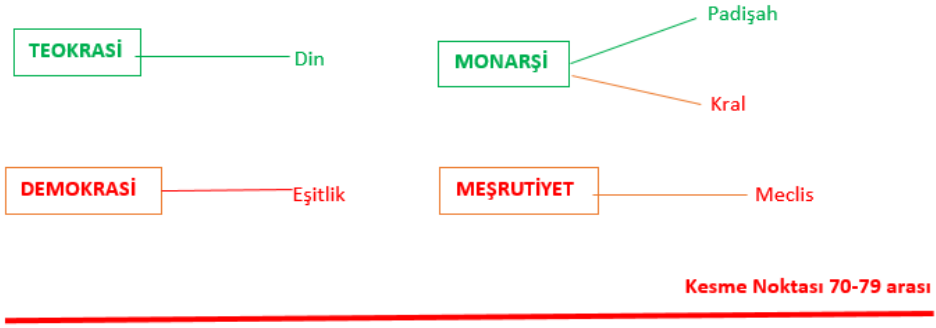
Frekans tablosu dikkate alınarak hazırlanan ve öğrencilerin bilişsel yapısını gösteren kavram ağı şekilleri aşağıda gösterilmiştir. Buna göre kesme noktası 80 ve yukarısını gösteren kavram ağı Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Kesme noktası 80 ve üstü için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 80 ve üstü: Şekil 1'den anlaşılacağı üzere kesme noktası 80 ve üstü aralığında sadece teokrasi anahtar kavramıyla din kelimesinin; monarşi anahtar kavramıyla da padişah kelimesinin ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu aralıkta henüz yedi anahtar kavramın ikisinin ortaya çıktığı anlaşılmakla beraber, çıkan kavramların kopuk ve ilişkisiz olduğu görülmektedir.

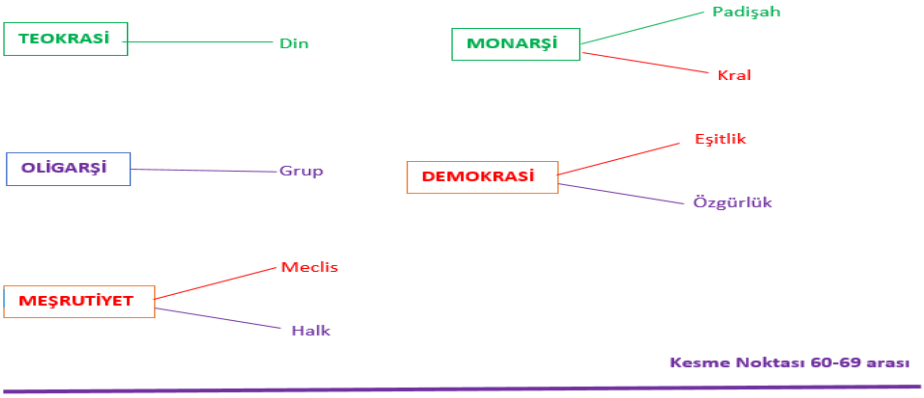
Kesme noktası 70-79 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Kesme noktası 70-79 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 70-79 arası: Bu aralıkta, bir önceki kesme noktası aralığına göre demokrasi ve meşrutiyet anahtar kavramlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Demokrasi anahtar kavramının eşitlikle; meşrutiyet anahtar kavramının ise meclis kelimesiyle ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca monarşi anahtar kavramıyla da kral kelimesi ilişkilendirilmiştir. İlişkiler ağına bakıldığında, henüz bilişsel yapıların kopuk olduğu anlaşılmaktadır.

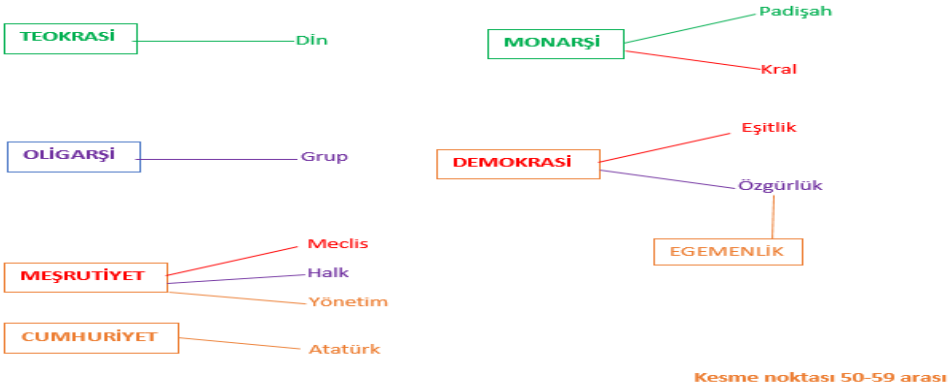
Kesme noktası 60-69 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Kesme noktası 60-69 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 60-69 arası: Bu aralıkta, öncekilere ek olarak oligarşi anahtar kavramı ortaya çıkmıştır. Demokrasi anahtar kavramı, özgürlük kelimesiyle; meşrutiyet anahtar kavramı ise halk kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Toplamda yedi anahtar kavramın beş tanesi bu aralıkta ortaya çıkmasına rağmen bilişsel yapının halen birbirinden kopuk olduğu görülmektedir.

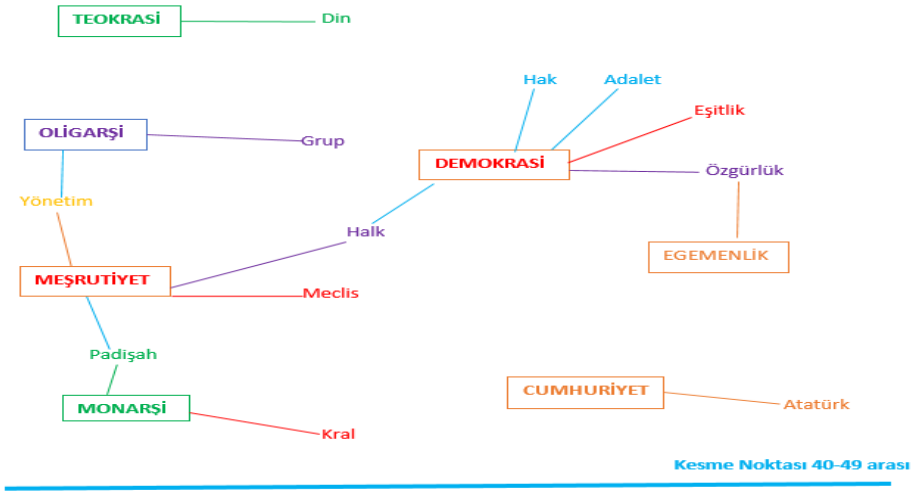
Kesme noktası 50-59 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Kesme noktası 50-59 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 50-59 arası: Bu aralıkta öncekilere ek olarak cumhuriyet ve egemenlik anahtar kavramları ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet anahtar kavramı, Atatürk kelimesiyle; egemenlik anahtar kavramı ise bir önceki aralıkta yer alan özgürlük kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yönetim kelimesi, meşrutiyet anahtar kelimesiyle ilişkili gözükmektedir. Araştırma kapsamındaki bütün anahtar kavramların hepsinin bu aralıkta ortaya çıkmasına rağmen henüz bilişsel yapıların tam anlamıyla ortaya konulduğundan söz edilemez.

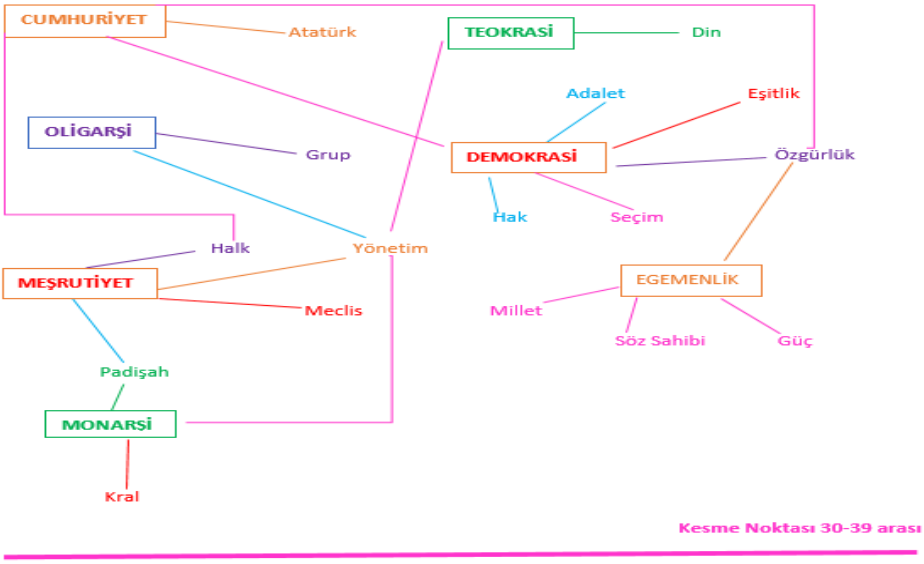
Kesme noktası 40-49 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Kesme noktası 40-49 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 40-49 arası: Bu aralıkta, meşrutiyet anahtar kavramına ilişkin bütün kelimelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre çalışma grubundaki öğrencilerin meşrutiyet anahtar kelimesine yönelik bilişsel yapıları sırasıyla: meclis, halk, yönetim ve padişah kelimeleriyle ilişkilidir. Oligarşi anahtar kelimesi, yönetim kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Demokrasi anahtar kelimesi, bu aralıkta hak ve adalet kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Genel olarak bu aralıkta, bilişsel yapının kopuk olduğu ve bilişsel yapının bütünü yansıtmadığı söylenebilir.

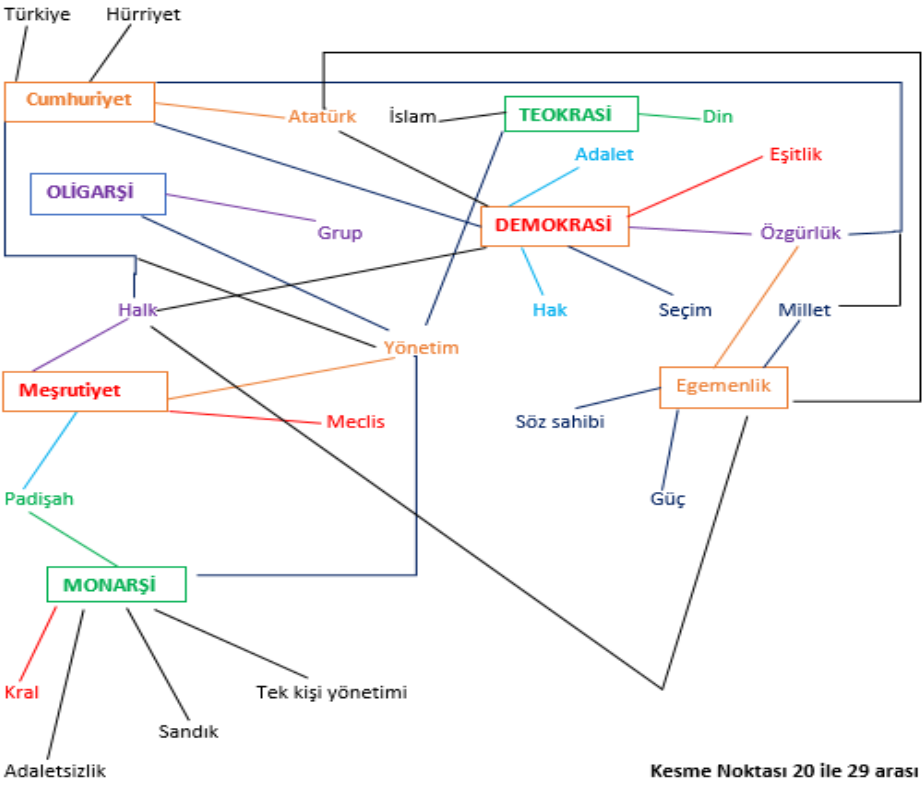
Kesme noktası 30-39 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Kesme noktası 30-39 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme noktası 30-39 arası: Bu aralıkta cumhuriyet anahtar kelimesi, demokrasi anahtar kelimesi ile halk ve özgürlük kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Monarşi ve teokrasi anahtar kelimeleri, yönetim kelimesiyle ilişkilendirilirken; demokrasi anahtar kelimesi, seçim kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Egemenlik anahtar kelimesi millet, söz sahibi ve güç kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapıları kısmen de olsa ortaya çıkmaya başlamıştır.

Kesme noktası 20-29 arası için oluşturulan kavram ağı Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. Kesme noktası 20-29 arası için oluşturulan kavram ağı

Kesme Noktası 20-29 arası: Bu aralıkta monarşi anahtar kavramıyla adaletsizlik, sandık ve tek kişi yönetimi kelimeleri ilişkilendirilmiştir. Egemenlik anahtar kavramı, Atatürk ve halk kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Cumhuriyet anahtar kavramı: Türkiye, yönetim ve hürriyet kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Demokrasi anahtar kavramı, Atatürk kelimesiyle ilişkilendirilirken; teokrasi anahtar kavramı ise İslam kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Öğrencilerin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapıları, bu aralıkta tam anlamıyla ortaya konmuştur.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yeni sosyal bilgiler programı, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimsemesi nedeniyle, ölçme ve

değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çok yönlü ve bütünsel değerlendirmeyi gerektirir. Derinliği olmadan fazla sayıda ilke ve kavramı öğrenme; ezber bilgileri ve yazılı materyallerden bilgiyi olduğu gibi aktarmak yerine okuduğunu anlayarak yorumlama ve kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya koyma becerilerine vurgu yapılmaktadır (MEB, 2006). Bu doğrultuda ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında yer alan yönetim biçimleri kavramlarına yönelik bilişsel yapılarını ortaya koymaya çalışan bu araştırmada, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerinden kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır.

Öğrencilerin, araştırma kapsamındaki yönetim biçimleri kavramlarına yönelik birbirinden bağımsız toplamda 339 adet cevap kelime ürettikleri görülmüştür. Çalışma grubundaki 150 öğrenciden her bir anahtar kavrama ilişkin beş kelime üretmeleri istenmiştir. Bu durumda öğrencilerin, bir anahtar kavrama verdikleri cevapların toplamı en fazla 750 olacaktır. Öğrenciler 665 adet ile en fazla demokrasi anahtar kelimesine cevap kelime üretmelerine karşılık; 413 adet ile en az oligarşi anahtar kelimesine cevap kelime üretmişlerdir. Bu durumun nedeni olarak demokrasi kavramının çok yönlü ve kapsamlı olması; günümüzde oligarşi ile yönetilen devletlerin çok az olması gösterilebilir. Öğrencilerin, yönetim biçimleri anahtar kavramlarıyla en fazla ilişkilendirdikleri cevap kelime "yönetim" olmuştur. Yönetim cevap kelimesini sırasıyla: halk, özgürlük, Atatürk, kral ve padişah cevap kelimeleri izlemiştir.

Cumhuriyet anahtar kavramına araştırma grubundaki 150 öğrenci tarafından 78 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretilmiştir. Sırasıyla en fazla: Atatürk (f: 58), halk (f: 38), özgürlük (f: 35), yönetim (f: 24), millet (f: 23), Türkiye (f: 22) ve hürriyet (f: 21) cevap kelimeleri üretilmiştir. Üretilen cevap kelimelerin içeriğine bakıldığında bu kelimelerin cumhuriyet anahtar kelimesinin tanımına ve anlamına uyumlu oldukları yorumu yapılabilir. Işıklı ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adayları cumhuriyetçilik ilkesine yönelik: Atatürk, özgürlük, yönetim şekli, halk, millet, eşitlik gibi cevap kelimelerini üretmiştir. Çalışma gruplarının farklı özellikte olmasına rağmen mevcut araştırma ile Işıklı ve arkadaşlarının (2011) çalışmalarının sonuçları birbiriyle uyumludur.

Öğrenciler, monarşi anahtar kavramına 115 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: padişah (f: 94), kral (f:73), yönetim (f: 37), tek kişinin yönetimi (f: 28), adaletsizlik (f: 23) ve sandık (f: 21) cevap

kelimeleri üretilmiştir. Üretilen cevap kelimelerin içeriğine bakıldığında sandık cevap kelimesi hariç diğerlerinin monarşinin tanımına ve anlamına uyumlu kelimeler olduğu yorumu yapılabilir. Sandık, seçimlerin yapıldığı demokratik yönetim biçimlerinde mutlak olması gereken bir kavramdır. Öğrencilerin, egemenliğin kaynağının tek bir kişiye ait olduğu ve yöneticilerin seçimle değil de babadan oğula geçerek seçildiği bir yönetim biçimi olan monarşi anahtar kavramına sandık cevap kelimesini yazmaları, monarşi ile demokratik yönetimler arasındaki farkı kavrayamadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Egemenlik anahtar kavramına öğrenciler 102 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: özgürlük (f: 56), millet (f: 39), güç (f: 37), söz sahibi (f: 36), Atatürk (f: 22) ve halk (f: 20) kelimeleri üretilmiştir. Türk Dil Kurumu (2015) sözlüğünde *"Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümranlık, hâkimiyet"* şeklinde tanımlanan egemenlik kavramına ilişkin üretilen cevap kelimelerin egemenliğin sözlük anlamıyla uyumlu olduğu yorumu yapılabilir.

Teokrasi anahtar kavramına öğrenciler, 95 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: din (f: 112), yönetim (f: 35), İslam (f: 27) ve kural (f: 17) kelimeleri üretilmiştir. Üretilen cevap kelimelerin içeriğine bakıldığında bu kelimelerin, teokrasi anahtar kelimesinin tanımına ve anlamına uyumlu oldukları yorumu yapılabilir.

Öğrenciler, demokrasi anahtar kavramına 107 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: eşitlik (f: 70), özgürlük (f: 61), hak (f: 44), adalet (f: 41), cumhuriyet (f: 39), seçim (f: 32), Atatürk (f: 29), halk (f: 23), oy (f: 18), devlet (f: 16), hukuk (f: 16) ve millet (f: 13) kelimeleri üretilmiştir. Üretilen cevap kelimelerin içeriğine bakıldığında bu kelimelerin, demokrasinin temel ilkeleri ve özellikleriyle uyumlu oldukları söylenebilir.

Oligarşi anahtar kavramına öğrenciler, 89 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: grup (f: 63), yönetim (f: 40), adaletsizlik (f: 19), grubun yönetimi (f: 18) ve ayrımcılık (f: 16) kelimeleri üretilmiştir. Üretilen cevap kelimelerin içeriğine bakıldığında bu kelimelerin, oligarşinin tanımına ve anlamına uyumlu oldukları yorumu yapılabilir.

Meşrutiyet anahtar kavramına öğrenciler, 96 adet birbirinden bağımsız cevap kelime üretmiştir. Sırasıyla en fazla: meclis (f: 77), halk (f: 61), kral (f: 57), yönetim (f: 53), padişah (f: 49) ve II. Abdülhamit (f: 16) kelimeleri üretilmiştir. Öğrencilerin meşrutiyet anahtar kavramına ilişkin ürettikleri

cevap kelimelere bakıldığında, meşrutiyetin tanımına ve anlamına paralel kelimeler olduğu görülmektedir. Osmanlı devletinde, I. ve II. meşrutiyetin padişah II. Abdülhamit zamanında ilan edilmesi nedeniyle araştırma grubundaki öğrencilerin, meşrutiyet kavramını padişah II. Abdülhamit ile ilişkilendirdiği yorumu yapılabilir.

Araştırmanın amacı dışında hedeflenmeyen sonuç olarak da KİT'lerin öğrencilerin bilişsel yapılarını belirlemede etkili oldukları sonucuna varılabilir. Zira, KİT'ler aracılığıyla öğrencilerin yönetim biçimleri kavramlarına yönelik algıları ve bu kavramları hangi kavramlarla ilişkilendirdikleri ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuç, sosyal bilimler alanında yapılan diğer araştırmalarla (Aydemir, 2014; Deveci ve ark., 2014; Işıklı ve ark., 2011; Kaya ve Akış, 2015; Keskin ve Örgün, 2015; Şimşek, 2013) benzerlik göstermektedir. Buna göre Fen bilimleriyle özdeşleşmiş görünen KİT'lerin sosyal bilimler alanında da kullanılabileceği bulgusu araştırmanın bir diğer sonucu olarak dile getirilebilir. Her ne kadar yeni sosyal Bilgiler programında yer verilmese de kolaylıkla hazırlanması bakımından KİT'ler, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin kavramsal algılarını ve kavramlar arasındaki ilişkilerinin teşhisinde kullanılabilir. Bu araştırma sonuçlarından faydalanan sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin kavramsal ilişkilerini göz önüne alarak kavram öğretiminde değişik yöntem ve teknikler uygulayabilir. İçeriğinde soyut ve sözel konuların fazla olması nedeniyle, sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıklarını tam anlamıyla ölçmek zor olmaktadır. Sınıf içerisinde kullanılan KİT'ler, öğretmenlerin öğrencilerini daha yakından tanımalarına ve ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programı. Öztürk, C. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi*. (3. Baskı) içinde (s. 33-47). Ankara: Pegema.

Ayas, A. P., Çepni, S. vd. (2005). *Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi (*3. Baskı). Ankara: Pegema.

Aydemir, A. (2014). Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin beşeri coğrafya kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Bahar, M., Nartgün, Z. vd. (2006). *Geleneksel ve Alternatif Ölçme ve Değerlendirme Öğretmen El Kitabı.* Ankara: Pegema.

Bahar, M. (2003). Misconceptions in biology education and conceptual change strategies, *Educational Sciences: Theory & Practice, 3*(1), 55-64.

Bahar, M. ve Özatlı, S. (2003). Kelime iletişim testi yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5*, 75-85.

Bahar, M., Johnstone, A.H. & Sutcliffe, R.G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33, 134-141.

Beddoe, I. E, Bernard, L., Rohlehr, B.A. & Seepersad, K. (2002). *Social studies for the caribbean: cxc core units and options.* Heinemann Educational Publishers.

Çardak, O. (2009). The determination of the knowledge level of science students on energy flow through a word association test. *Energy Education Science and Technology, 1*(1), 139-155.

Deveci, H., Köse, T, Ç., ve Bayır, Ö, G. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: Kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 101 - 124.

Ercan, F., Taşdere, A. ve Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi, 7*(2), 136- 154.

Eren, F. (2012). *İlköğretim öğrencilerinin bilişim teknoloji algılarının kelime ilişkilendirme testi kullanılarak incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Hastürk, G. (2013). *Öğretmen adaylarının bazı çevre konularına ilişkin zihinsel yapılarındaki değişimlerin otantik öğrenme ortamlarında incelenmesi ve değerlendirilmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi*)*. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Işıklı, M., Taşdere, A. ve Göz, N, L. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla öğretmen adaylarının atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 4*(1), 50-72.

Kaya, B. ve Akış, A. (2015). Coğrafya öğrencilerinin "hava" kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile

belirlenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/7 Spring.* 557-574.

Keskin, E. ve Örgün, E. (2015). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla sürdürülebilir turizm olgusunun kavramsal analizi: Ürgüp örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies 3*(1), 30-40.

Kurt, Y, Ü. (2013). *Lise öğrencilerinin çevre sorunları konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Kurt, H. ve Ekici, G. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının "bakteri" konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarının belirlenmesi. *Turkish Studies. International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer, p. 885-910*

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4. ve 5. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6. ve 7. Sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Nakiboglu, C. (2008). Using word associations for assessing non major science students' knowledge structure before and after general chemistry instruction: the case of atomic structure**,** *Chem. Educ. Res. Pract.*, 9, 309-322.

Özatlı, N, S. ve Bahar, M. (2010). Öğrencilerin boşaltım sistemi konusundaki bilişsel yapılarının yeni teknikler ile ortaya konması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi 10*(2), 9 - 26.

Polat, G. (2013). 9. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Bilişsel Yapılarının Kelime İlişkilendirme Test Tekniği ile Tespiti. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) 7(1),97-120.*

Şeker, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme stillerine uygun etkinliklerin kullanılmasının öğrencilerin öğrenme düzeyi ve kavram yanılgılarının giderilmesi üzerindeki etkililiğinin araştırılması.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Şimşek, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafi bilgi sistemleri (cbs) konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarının kelime ilişkilendirmesi testi ile belirlenmesi. 4. *Ulusal İlköğretim Bölümleri*

Öğrenci Kongresi. Nevşehir Üniversitesi, 8-9 Kasım 2013, Nevşehir. s. 65 - 75.

Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme*. Ankara: Nobel.

Tongaç, E. (2006). *Farklı öğretim yaklaşımlarının öğrencilerin fen bilgisi dersi dolaşım sistemi konusundaki bilişsel yapılarına etkilerinin araştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin.